

Izazov odrastanja i ostvarenosti

Učenik je središnji graditelj i nositelj vlastitoga životnoga projekta

*Ruža Jeličić**

“Čovjek je duh. Što je duh? Duh je jastvo. Što je jastvo? Jastvo je neki odnos kojim se ja odnosi sa samim sobom.”¹ Svaki je učenik sinteza dva suprotna čimbenika: beskonačnosti i konačnosti, prolaznosti i vječnosti, nužnosti i slobode. Svaki učenik kao duh ne samo da se odnosi prema nečemu, nego također predstavlja odnos. On je jedinstvena individua koja treba nastojati biti on sâm, apsolutno ja koje, prema Kierkegaardu, predstavlja duh, istinu i blaženstvo (Kierkegaard, 1849, 10). Velik broj učenika ne razmišlja o svojem odnosu prema istini kao o najvišem dobru. Ne idu Sokratovim stopama, ne smatraju da je biti u zabludi najveća nesreća. Njihova čulnost dominira njihovim intelektom (Kierkegaard, 2000, 39). Učenici su sve dalje od svijesti o sebi kao o duhu. Ne biti svjestan sebe kao duha očaj je, bezduhovnost, potpuno mrtvilo, vegetativni život (Kierkegaard, 2000, 41). Cilj postojanja trebao bi biti vječno *ja* u svojem odnosu prema Bogu. To je postizanje apsolutne samosvijesti, a što je takve svijesti više, to je više vlastitoga *ja*, svojega *ja*, a tužan je i beskrajno smiješan onaj koji želi biti drugi i koji je zbog toga neuravnotežen, dezorijentiran i izgubljen (Kierkegaard, 2000, 42).

Učenički se život pretvara u proces proizvodnje i potrošnje, ništa više nije trajno ni stabilno. Duša im je uglavnom prazna, a svakodnevica svedena na pustu i neveselu pozornicu zabave i uživanja (Jaspers, 2014, 47). Postaju rascijepljena, shizofrena bića koja misle jedno, govore drugo, djeluju treće. Lako ih je opiti alkoholom, duhanom, drogama, kockom. Brzi novac, brza hrana, brza ljubav, brzo znanje — učenici žive velociferično — riječ nastala ispreplitanjem riječi *velocitas* (brzina) i *Lucifer* (Arsić, 2020, 43). Savršeno raspoložu digitalno ubrzanim i virtualnim svjetovima videoisječaka i stvaraju novu povijest kao nesigurnu učiteljicu života čiji su razredi puni neprimjernosti, barbarstva i razvrata (Arsić, 2020, 43). Njihova stvaralačka snaga postaje prolazni bljesak svjetla na putu koji sadrži klicu samouništenja. Što se tiče oceana znanja, zadovoljni su samo s nekoliko kapi vode. Što se tiče mudrosti života, oni udišu samo ono potrebno i

* Ruža Jeličić, prof., Politehnička škola. Adresa: Maksima Gorkog 38, 24000 Subotica, Srbija. E-adresa: ruzajelicic12@gmail.com

1 »Der Mensch ist Geist. Was ist Geist? Geist ist das Selbst. Was ist das Selbst? Das Selbst ist ein Verhältnis das sich zu sich selbst verhält« (Kierkegaard, 1849, 10). (Vlastiti prijevod autorice.)

održive količine zraka iz beskonačne filozofske atmosfere (Jaspers, 2014, 36). Učenik koji nije osposobljen za aktivan rad na ostvarenju vlastite zadaće, svrhe, osobnoga razvoja, preuzima ulogu očajnika, buntovnika i nihilista. Stalno treba udovoljavati zahtjevima okoline i nalazi se u svojevrsnom osobnom paklu. Svaki učenik treba prevladati sebe i u tom samonadilaženju ispuniti vlastitu svrhu, tj. postati vlastiti projekt.

Učenici zarobljeni u ljusci jajeta smatraju da je život jalov, banalan, glup, bljutav, gnjavaža. Zakopani u stanju psihološke stagnacije, nadaju se da će ih neka magija osloboditi očaja, gubitka, boli i odvesti u svijet koji je pravedan i dostojanstven. Boje se izići iz ljuske jajeta, prekinuti odnose koji im koče razvoj i tonu sve dublje u kronične bolesti i psihičku smrt. Njihov život postaje mreža iluzija i laži. Umjesto da preuzmu odgovornost za ono što im se događa, umjesto da prihvate izazov odrastanja, oni žele ostati nepromijenjeni. Za mnoge učenike slika suvremenoga svijeta odraz je opće podjarmljenosti osjetila i gubitka rasuđivanja. Osjećaji učenika uglavnom su subjektivni, varljivi, iracionalni i nestabilni te ih često onemogućuju u adekvatnom vrednovanju različitih životnih situacija, ometaju trezven pogled na sebe i druge, razvijaju ponos i uobraženost te često nezdravu psihičku ovisnost o drugima (Jerotić, 2021, 69–74). Vodeni ponosom i iluzijom vlastitih vrijednosti, učenici se često opiru glasu razuma. Često glume svoju zamišljenu sliku pred drugim ljudima. Ovisno o tom koliko su uspjeli uvjeriti druge u “istinitost” svoje slike o sebi raste razina umišljenosti i samoljublja. Međutim, kada dođu u situacije u kojima su te lažne slike o sebi razotkrivene, njihovo neopravdano samoljublje se smanjuje i učenici shvaćaju da postoji prevelika razlika između onoga tko oni stvarno jesu i onoga što misle da jesu (Jerotić, 2021, 69–74). Za mnoge učenike to je bolno priznanje i zato moraju pronaći u sebi istinske vrline, moraju vidjeti u sebi neprocjenjivu ljudsku božanstvenost, vidjeti u sebi pravo znanje, težnju i ljubav, moraju se pozabaviti svojom dušom i svojim istinskim kvalitetama (Jerotić, 2021, 69–74). Glavni je zadatak svakoga učenika suočiti se s psihičkim suprotnostima na svim razinama svijesti — natjerati tijelo, dušu i duh da zajedno zasjaje. Reći “da” životu velika je hrabrost, koja otvara vrata istine, umnosti i ljubavi. Tek kada izbjegnju svaku prijevaru, kada probiju svaku ljušturu i prikrivenost, kada idu naprijed otvorenih očiju, kada svoju kritiku podvrgnu kritici, učenici postupno otkrivaju bit individualnoga bića i postaju kreatori vlastitoga projekta (Jaspers, 2014, 173).

Izrada vlastitoga projekta nije brza i laka. Podrazumijeva česte prepreke, frustracije, bolne trenutke, preispitivanja. Često zahtijeva da se nešto zaboravi i napusti te usvoji i nauči nešto novo (TerKeurst, 2022, 59). Nije lako istražiti i preuzeti odgovornost za sve oblike i obrasce ponašanja koji im se nameću. Preuzimajući odgovornost za sve ono što nose u sebi, učenici stječu snagu i kapacitet učiniti nešto po tom pitanju, pokrenuti pozitivne promjene, početi se oblikovati vlastitim rukama. Na taj način počinju drugačije doživljavati stvarnost s više jasnoće, suosjećanja, fokusa i odlučnosti. To su kvalitete koje ih povezuju s višim potencijalom i vode do veće kreativnosti. Kroz njih se učenici povezuju s intuicijom, dobivaju jasne i korisne smjernice, razlikuju prolazne od vječnih vrijed-

nosti, omogućujući tako svojemu biću unutarnje usklađivanje tijela, uma i duha (TerKeurst, 2022, 59). Poziv da je život odgovornost projekt je koji potiče i ohrabruje. Učenik u svakom trenutku može promijeniti vlastiti život, a način za to su njegova djela. Nema stagnacije, nema popuštanja, nema konformizma! Učenik koji radi na sebi, i kada ima neki cilj ili neku namjeru, čeka, razmišlja i tada se u njemu budi potpuna ravnoteža i harmonija svih pokreta: smirenost misli, sabranost, harmonija osjećaja, želja, nastojanja, odnosa, zadovoljstava, praštanja (TerKeurst, 2022, 59). Njegov ga cilj privlači i ne dopušta da u njegovu dušu pro-dre bilo što suprotno Bogu (Hesse, 1996, 78). Želi proučavati sebe, biti vlastitim projektom, spoznati sebe, želi raskomadati i ogoliti svoje *ja*, da bi u »nepoznatoj nutрини našao jezgru svih ljuski« — život, ono božansko i najdragocjenije (Hesse, 1996, 51). Takav učenik sluša smirena srca, strpljivo, otvorene duše, bez strasti, bez nereálnih želja i bez osuda (Hesse, 2006, 123).

Učenik koji se izgradi kao vlastiti projekt ispunjen je simbolima sreće: čistom, spokojem, ravnotežom (Cioran, 2010, 61). Živi u zanosu beskrajnoga, predaje se svemu što je skladno i stvara jedini kult bez oblika: kult beskonačnosti (Cioran, 2010, 68). Sveden je na neodređen zbroj uravnoteženih vibracija, intimnih rezonancija i ugodnih zvukova (Cioran, 2010, 64). Učenik koji radi na sebi postaje pun i ispunjen mirom. Njegova duša ispunjena je hrabrošću, milosrdem i pravdom. Istina i pravda, dobrota i nevinost, krotkost i milosrde, čistoća i pobožnost, ljubav prema Bogu i neprekidna molitva — to su odijela duše takvoga učenika. On neprestano teži dobru, misli na dobro, čezne za dobrim, govori o dobru, čini dobro (Bergoglio et al., 2014, 51–55). Svijest je takvoga učenika pročišćena i iscijeljena. On je svjestan vlastite vrijednosti, da je dobar baš takav kakav jest i da je božanski veličanstven izraz života. Ne postoji dihotomija ili podijeljenost u njegovu biću u onom što se tiče duhovnoga i javnoga, odnosno stvarnoga života. Postoji dijalog, spoj i sklad (Bergoglio et al., 2014, 16). U njemu vladaju misli koje mu olakšavaju uživanje u svemu što ima, misli koje mu omogućuju lako prihvaćanje promjena i kretanje u bilo kojem smjeru, misli koje će mu životni put učiniti lakšim i slobodnijim, misli koje izražavaju ljepotu, zahvalnost, kreativnost i stvaraju čvrste unutarnje temelje (Bergoglio et al., 2014, 16). Učenik koji želi biti vlastitim projektom ima ispravan pogled na svijet, teži naprijed, osjeća se sigurno u svojem okruženju, vidi dobro u svima i svemu, voli život potpuno i duboko, udiše i izdiše u savršenom skladu.

Potvrda učenika kao vlastitoga projekta, njegove sreće, rasta, slobode, ukorijenjena je u njegovoj sposobnosti da voli, odnosno u brizi, poštovanju, odgovornosti i znanju (Fromm, 2000, 79). Ljubav je aktivna snaga učenika, moć koja ruši zidove koji ga odvajaju od njegovih bližnjih, koja ga ujedinjuje s drugima. Ljubav pomaže prevladati osjećaj izoliranosti, a ipak mu dopušta biti svoj, zadržati svoj integritet (Fromm, 2005, 34). Oni ljubav doživljavaju kao cvijet koji nikada nisu omirisali ili voće koje nikada nisu okusili (Jerotić, 2017, 34). Nedostatak ljubavi pretvara ih u biće sklono prijevarama, lažima, alkoholu, drogama, ubojstvima i samoubojstvu. Danas ima mnogo nesretnih učenika koji u bijesu i mržnji osuđuju svoje roditelje, školu i društvo zbog njihova nezadovoljstva, neravnoteže i nemo-

ći. Učenik koji u sebi njeguje sklonost na sve okrutnosti, nezahvalnosti i mržnje, trebao bi odgovoriti mirnoćom duše i neosjetljivošću na uvrede. Bit života je ljubav, jer je Bog prisutan u svakom ljubavnom odnosu kao želja, kao težnja, kao onaj koji ispunjava prazninu (Jerotić, 2017, 62).

Učenik ispunjen Božjom ljubavlju vodi se visokim i plemenitim ciljevima, koji je uskladen sa svemirom i koji se opire prolaznosti. Nedostatak te ljubavi dovodi do dezorijentacije, zbunjenosti, besmislenosti, dezintegracije, gubitka osjećaja sebe (Govedarica, 2020, 126). Zaokupljenost sobom, sebično iskorištavanje ili uvjetovanje, udaljenost, ravnodušno neuzvratanje posljedice su nedostatka iskrene i bezuvjetne ljubavi. Ljubav je izvor pozitivne energije prema svijetu, izvor koji potiče samogradnju i osobni rast. Ljubav prema Bogu podrazumijeva trpeljivost, blagost, pokajanje u odnosu na vlastite pogreške i opraštanje u odnosu na tuđe neuspjehe. Na taj način učenik stječe znanje o onom što je beskrajno i vječno, što se može promijeniti samo u prividnim ili površnim oblicima i u čemu se može sudjelovati izdizanjem iznad sebičnih i narcisoidnih interesa (Govedarica, 2020, 86). On zagovara optimalno stanje stvari u svijetu, ima sposobnost prepoznati i izgraditi prave vrijednosti, izgraditi stabilne vrijednosne odnose između bića i kozmosa u cjelini (Govedarica, 2020, 106).

Svaki se učenik može svesti na skup točaka u koordinatnom sustavu, a svaka točka može biti predmet izračuna. Stvaranje učenika kao vlastitoga projekta zahtjeva stalno pomirenje nepokretnosti i pokretljivosti, prošlosti i sadašnjosti, ljubavi i mržnje, staroga i novoga. Učenik dijeli sok života s drugim ljudima, ali svatko se njime hrani na drugačiji način. Svaki je učenik jedinstven, kao što je svaki list na drvetu jedinstven. Stalno se razvija i u tom razvoju trebao bi težiti ujedinjenju duha i religije, istraživanja i asketizma. U svakom trenutku mora raditi na oplemenjivanju, objektivnosti, istinitosti, produbljivanju sebe. Život bez duhovne discipline postaje močvara što može dovesti do prazne virtuoznosti, do okusa samozadovoljstva, ambicije, zloraba moći, želja da se dominira drugima. Učenik se treba zapitati gdje je njegovo područje, gdje bi njegovi potencijali mogli biti najbolje iskorišteni, gdje bi nečije duhovne i umjetničke vrijednosti urodile plodom. Trebao bi prodrijeti u unutrašnjost, središte, prazninu, gdje je svaki udah i izdah obavijen svetim.

Svaki bi učenik trebao steći kontrolu nad samim sobom i svojom snagom, što se postiže pomirenjem tijela, uma i duha. Da bi ostvario sebe kao vlastiti projekt, mora ispravno percipirati suprotnosti kao polove jedne cjeline, vlastito *ja* u promijenjenim stanjima i okolnostima, simetričnoga i skladnoga svijeta lišenoga tame i fanatizma. Učenik mora biti empatičan prema imperativima skrivenim u bezbroj situacija s kojima ga život suočava. Tek će tada postati imun na konformizam i totalitarizam. Nikada ne smije žrtvovati vjernost duhu. Duh je živ i plodan samo ako je poslušan istini i Bogu, međutim, čim ga izda i postane kvarljiv, budi se davolsko. Tada se ne živi u miru, sigurnosti, prihvaćanju i sreći, nego u mnogostrukosti, nepouzdanosti, s grižnjom savjesti. Put do vlastitoga projekta obavijen je nekom uzvišenom vrstom alkemije koja je iznad svih pojmova i višestrukosti. Učenik je začet i dovršen samo u božanskom izvoru.

Literatura

- Arsić, Ljubica (2020). *Pročitano sa usana*. Beograd: Laguna.
- Bergoglio, Jorge Mario; Skorka, Abraham; Figueroa, Marcelo (2014). *Razum vjera dostojanstvo molitva solidarnost: Razgovori*. Split: Verbum.
- Cioran, Émil (2010). *О Бозу, о музици, о љубави*. Požarevac: TEC elektronik. [Autor naveden kao Емил Сиоран.]
- Fromm, Erich (2000). *Umijeće ljubavi*. Zagreb: V. B. Z.
- Govedarica, Milanko (2020). *Smisao erosa i ljubavi*. Beograd: Vulkan izdavaštvo.
- Hesse, Hermann (1996). *Siddhartha: Indijska pjesma*. Prevela Truda Stamać. Zagreb: Zagrebačka naklada.
- Jaspers, Karl (1974). *Kleine Schule des Philosophischen Denkens*. München: R. Piper & Co.
- Jerotić, Vladeta (2017). *Само дела љубави остају*. Beograd: Ars Libri.
- Jerotić, Vladeta (2021). *Šta treba u sebi menjati?* Beograd: Zadužbina Vladete Jerotića.
- Kierkegaard, Søren (1849). *Die Krankheit zum Tode*. Kopenhagen: Eugen Diederich.
- TerKeurst, Lysa (2022). *Oprosti ono što ne možeš zaboraviti*. Varaždin: Stanek.